

ZAINAB SALBI

Özgürlük İçimizde Başlar

Dünyayı ve kendini
iyileştirmek için ışığa ve
karanlığa sahip çık

—
Anı
—

Zainab Salbi (Zeyneb Salbi), 1969'da Bađdat'ta dñnya-ya geldi. Babası, Saddam Hñseyin'in özel pilotuydu. 19 yaşındayken Chicago'da yaşıyan Iraklı bir bankerle evlendirilince Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşti. İlişkisi yürümeyince üç ay sonra kocasından ayrıldı. 1993 yılında Filistinli Amjad Atallah ile evlendi.

Salbi, savaşlardan sağ kurtulan kadınlara, yaşıyabilecekleri istikrarlı ve barışçıl ortamlar sağlamak amacıyla kurduğu Women for Women International'ın başkanlığını yaptı. Halen Washington DC'de yaşıyor. Salbi'nin *Diktatörün Gölgesinde / Saddam Döneminde Genç Bir Kadın* adlı kitabı Dođan Kitap tarafından yayımlandı.

Özgürlük İçimizde Başlar

Dünyayı ve kendini iyileştirmek için ışığına ve
karanlığına sahip çık

DOĐAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTABI

Diktatörün Gölgesinde

ÖZGÜRLÜK İÇİMİZDE BAŞLAR

Dünyayı ve kendini iyileştirmek için ışığına ve karanlığına sahip çık

Orijinal adı: Freedom is an Inside Job

© 2018 Zainab Salbi

Bu çeviri Sounds True, Inc.'in özel izniyle yayımlanmıştır.

Yazan: Zainab Salbi

İngilizce aslından çeviren: Bige Turan Zourbakis

Yayına hazırlayan: Sema Çubukçu

Türkçe yayın hakları: © Dođan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Mart 2020 / ISBN 978-605-09-7167-5

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Kapak fotoğrafı: © Nick Hernandez

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 20699

Dođan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Özgürlük İçimizde Başlar

Dünyayı ve kendini iyileştirmek için
ışığına ve karanlığına sahip çık

Zainab Salbi

Çeviren: Bige Turan Zourbakis

Sevgi hocam babama ve
yaşam hocam A.B.'ye.

İçindekiler

Şarkı Söyleyen Kız	13
Giriş	19
1 / Hikâyemizi anlatmak	27
2 / Doğrumuzu yaşamak	47
3 / Başarımızı sahiplenmek	71
4 / Hatalarımızı telafi etmek	95
5 / Karanlığımızın içinden geçmek.....	117
6 / Önce kendimizi affetmek	146
7 / Kontrolü bırakmak.....	166
8 / Özgürlük içimizde başlar	185
Sonsöz / Yeni insana çağrı.....	203
Üstünde derin düşünebileceğiniz sorular.....	209
Teşekkür	215

Şarkı Söyleyen Kız

Evvel zaman içinde, yeşil elbiseli bir kız, bir geminin en altında, unutulmuş halde yatıyormuş. Elleri kolları bağlıymış ve yan yana uzanan yüzlerce kölenin ortasındaymış. Çok ama çok uzun zamandır esir tutuluyorlarmış ve geminin loş tabanında, sağ mı, ölü mü olduklarını anlamak güçmüş. Vücutları toz içindeymiş.

Günlerden bir gün, bir fare gelip kızın iplerini kemirmeye başlamış ve kız uyanmış. Kız gerinerek etrafına bakınırken bağlı olduğu ipler o kadar eprimiş ki, kopup dökülmüşler. Böylece kız ayağa kalkabilmiş.

Özgür kalan kız çevresindeki insanlara bakınca hepsinin uykusunda öldüğünü fark etmiş. Korku içinde ve yapayalnız halde, geminin en dibinde, ölüm kokusuyla karanlıkta durmuş. Yumuşacık bir şarkı söylemeye başlamış. Sözleri olmayan bir melodiymiş bu, ama eşsiz bir sesmiş – kızın hayatının sesi. Tınısı belirginleştikçe ve sesi güçlendikçe korkusu azalan kız kendini daha az yalnız hissetmiş. Bedeni sihirli bir şekilde yükselmiş, yükselmiş ve başka bir gerçekliğe geçmiş.

Bu yeni dünyada kız kendini hareketli bir şehrin ortasında, aceleyle oradan oraya koşuşturan insanlarla dolu bir sokakta bulmuş. Arabalar korna çalarak hızla geçiyormuş. Kız hiç kimseyi ve hiçbir şeyi tanımıyormuş. Tek bildiği, hayatının şarkısını söylemeye devam etmiş.

Kızın sesi o kadar güzelmiş ki, yanından geçenler durup dinlemeye başlamışlar. Dinleyicileri artmış, sesinin güzelliği kulaktan kulağa yayılmış ve kız ünlü olmuş. İnsanlar onun melodilerini ıslıkla çalmaya, şehirde nereye giderse gitsin, onu izlemeye başlamışlar. Kim olduğunu kimse bilmediğinden ona “Şarkı Söyleyen Kız” demişler. Kız her geçen gün biraz daha tanınmış. Onu dinlemek isteyenlerin sayısı artmış.

Bir gün insanlar bir araya gelip kilden bir heykel yapmışlar ve istedikleri zaman dinleyebilmek için kız heykelin içine koymuşlar. Kız ilk başta istenileni yapmış, fakat heykelin içinde olmanın, geminin dibinde iplerle bağlı olmaktan farksız olduğunu anlamış. İkisi de bir çeşit kölelikmiş. Kız birini memnun etmeye çalışmıyormuş; yalnızca yüreğinin şarkısını söylüyormuş. Karanlık heykelin içinde olmak, boğulmak demekmiş.

Özgür kalmaya karar vermiş. Hayatının şarkısını söylemiş, söylemiş ve bir kez daha yükselip başka bir gerçekliğe geçmiş, o kalabalık şehirden çok farklı bir gerçekliğe.

Bu üçüncü gerçeklikte siyah bir pelerin, siyah bir baş örtüsü ve siyah bir maskeye bürünmüş bir kadın bulmuş. Kadının bir ateşin üstünde fokur fokur kaynayan kocaman bir kazanı karıştırıyormuş. Kız siyah kazana doğru yürümüş. Yaklaştıkça kadın konuşmuş.

“Kötüyü kabul etmelisin” demiş gizemli bir sesle.

Şarkı Söyleyen Kız, korkarak geri çekilmiş. Kötüyü kabul edemezmiş. Bu kadarı ona fazlaymış. Kız geri çekilince kadın da kazanı karıştırmayı bırakmış. Fakat kız hâlâ merak içindeymiş, bu yüzden tekrar öne doğru yürümüş.

Siyah maskeli kadın tekrar etmiş: “Kötüyü kabul etmelisin.”

Kız bir kez daha korku içinde geri adım atmış. Kötüyü kabul etmesi mümkün değilmiş. Fakat ne zaman geri adım atsa, siyah maskeli kadın kazanı karıştırmayı bırakıyormuş. Her şey duruyormuş.

Kız, kadının yapmaya çalıştığı şeyin, o kötüyü kabul etmedikçe gerçekleşmeyeceğini anlamış. Sonunda merakı baskın çıkmış. Kazandaki şey kaynamaya devam ederse ne olacağını öğrenmek istiyormuş. Kazana tekrar yaklaşmış ve üçüncü kez kötüyü kabul etmesi istendiğinde, “Peki” demiş. Anında bir merasim başlamış. Kazandaki şey köpürmeye ve kaynamaya başlamış; kadın daha da kuvvetli karıştırmış. Kadın, “Şimdi arkandaki duvarda asılı duran beyaz maskelerden birini seç” demiş.

Kız maskelerle dolu duvara bakmış. Hiçbirini beğenmemiş. Kadına dönerek yüzünü göstermiş ve demiş ki: “Ben senin maskeni istiyorum.”

Bu istek karşısında allak bullak olan kadın, “Daha önce kimse benden maskemi istememişti” demiş. “Ama al, tak.”

Şarkı Söyleyen Kız siyah maskeye bürünür bürünmez, Şeytan gelmiş. Ne erkek, ne kadınmış. Kömür karası bir pelerinin içinde, çehresi olmayan bir varlıkmış. Şeytan, kömür rengi eldivenli elini kıza uzatmış. Kız tereddütle elini tutmuş, yürüyüp gitmişler ve kadını arkalarında bırakmışlar.

Şeytan ve kız yürümüş, yürümüş, sonunda Şeytan’ın diyarına gelmişler. Burası uçsuz bucaksız, kapkara bir araziymiş ve her yer insanla doluymuş. Kimileri yerde yatıyormuş, kimileri ayakta duruyormuş. Hepsinin üstü örümcek ağlarıyla kaplıymış. Kız gözlerini kocaman açmış; karşısındaki korkunç bir manzaraymış. Bu insanlar sonsuza dek Şeytan’ın diyarında tutsak olmuşlar.

“Bu insanları görüyorsun... Hepsi de utanç duydukları bir şey yaptıkları için buradalar” demiş Şeytan. “Kimisi hırsızlık yapmış, kimisi yalan söylemiş, kimisi de cinsel bir suç işlemiş. Utançları onları buraya getiriyor. Ama bir seçim hakları olduğunu bilmiyorlar” diye devam etmiş Şeytan. “Ben onları burada zorla tutmuyorum. Hayır, asla. Her biri buradan gidebilir. Tek yapmaları gereken, yaptıkları eylemi tanımak,

kabul etmek ve bunun hakkında konuşmak. Ondan sonra, buradan ayrılabilirler. Bunu herkes yapabilir. Fakat utanç ve korkuları, iş yapma becerilerinden daha güçlü olunca, bu seçimi yapamıyorlar. Kendilerini özgür bırakmıyorlar.”

Kız, kötülüğü kabul etmesinin sebebinin, bu arazi olduğunu anlamış. İnsanların neden Şeytan'ın diyarında sıkışıp kaldığını anlaması gerekiyormuş. *Utanç ve korku onları bu örümcek ağlarının altında tutuyor*, diye düşünmüş. *Şeytan'ın kendisi değil.*

Şeytan ona bir şey daha göstermek istemiş, bu yüzden yürümeye devam etmişler. Dev bir kapıdan bir binaya girmişler, sonra bir başka kapıdan derken odaların ve kapıların içinden geçmişler. Sonunda ortasında bir sandık bulunan, küçük bir odaya varmışlar. Şeytan önce sandığı açmış, sonra da kutunun kilidini... Bu kutunun içinde bir tane daha ama küçük bir kutu varmış. Şeytan bunu da açmış ve en küçük kutuya varana kadar açmaya devam etmiş. Şeytan dikkatlice bu en küçük kutuyu açmış. İçinde bir kalp varmış. Bu, uzun zamandır saklı duran, Şeytan'ın kalbiymiş. Şeytan onu sadece kıza gösteriyormuş.

“Yalnızca hayatının şarkısını söyleyen birisi bu kalbi tutabilir” demiş. Şeytan, kalbini kıza sunmuş. “Lütfen bunu yanına al. Bu diyardan ayrılmakta özgürsün.”

Kız kalbe baktığında onun sıradan, atan bir kalp olduğunu görmüş; ne iyi, ne de kötüyümüş. Kız kalbi alıp yutmuş. Artık, cesarete sahipmiş.

Şarkı Söyleyen Kız, Şeytan'ın diyarından ayrılmak için ipten bir köprüden geçmek ve puslu bir ormanda tek başına yürümek zorundaymış. Köprü kırık dökük ahşap parçalarından ve üflesen kopacak kadar gevşek iplerden yapılmamış.

Karşı tarafta dimdik beliren karanlık orman, gizemli ve meşum görünüyormuş. Şarkı Söyleyen Kız korkudan donakalmış. Ne yapacağını bilmiyormuş.

Birdenbire, o geminin en altından kurtulmasına yardımcı olan şeyi hatırlamış: – hayatının şarkısını. Tüm kalbiyle şarkısını söylemeye başlamış ve yeniden kendini tınıya kaptırınca mutlu olduğunu hissetmiş. Şarkının melodisi ona neşe getirmiş, o neşe de köprüyü geçme gücü vermiş. Karanlık ormandan korkmadan geçmesine yardım etmiş. Kız sadece şarkı söylemeye devam etmiş. Korkusunu ve utancını görmek, onun seçimiymiş; kız bunu aklından hiç çıkarmamış. Özgür olmak onun seçimiymiş. Mutluluğu, endişelerini yok edip ona daha fazla cesaret veriyormuş.

Kız şarkısını söylemiş ve son bir gerçekliğe daha yükselmiş. Orada kendini açık mavi bir yerde bulmuş. Oradaki insanların hepsi özgürmüş ve mutlulukla dans ediyormuş. Kahkahalar atıyor, şarkılar söylüyor, oyunlar oynuyor, konuşuyor ve hiçbir korku ya da endişe olmadan kendilerini açık açık ifade ediyorlarmış. Kız gülümsemiş. Özgürlük diyarına girmek için bir adım attığında, Şeytan'ın kalbinin, yani kendi yuttuğu kalbin, belki de ezelden beri kilitli durduğu kutudan kurtulup ilk kez güzellik, neşe ve özgürlük getireceğini fark etmiş.

Bu farkındalıkla kendi özgürlüğüne adım atmış.

Giriş

Gölgeler çağında yaşıyoruz. Dünyamızdaki çirkinlikler, uzun zamandır bodrum katında kilitli tuttuklarımız arasından çıkıyor. Ülkeler, toplumlar ve bireyler uçlara ayrılıyor: sol ve sağ, zengin ve fakir, vatandaş ve yabancı, Müslüman ve Hıristiyan, hükmeden ve asi, işveren ve çalışan, erkek ve kadın; hepimiz hiçbir zaman uzlaşmayan farklı bakış açılarına sahibiz. Bu da panik ve kafa karışıklığı yaratıyor.

Ömrünün çoğunu savaş mağdurları, özellikle kadınlar için çalışarak geçirmiş, Irak doğumlu, Müslüman bir Amerikalı olarak dengesiz ve huzursuz zamanlardan çok geçtim, diktatörler ve dünya liderleri tanıdım, keskin nişancıların kurşunlarından kaçtım ve adalet için savaştım. Savaş bölgelerindeki insani yardım çalışmalarımı, daha sonra Hindistan'daki üçüncü cinsiyet hareketinden Irak'taki IŞİD'li erkeklerin eşlerine, baş örtüsü takmaya karar veren Amerikalı Müslümanlara kadar, insanların mücadelelerini ve zaferlerini paylaşan medya projelerimle dünyadaki bazı doğruları ve yanlışları ortaya çıkarmaya çalıştım. Ben çelişkiyi, ayrımı ve mücadeleyi çok iyi biliyorum. Öğrendim ki, korku ve öfkeyle başı çektiğimizde eninde sonunda biz de savaştığımız o baskıcılardan birine dönüşüyoruz. İğrendiğimiz şeyin ta kendisi oluyoruz.

Bunu anlamak özellikle şimdi önemli. Dünyanın her ye-

rinde, korku ve öfkeyle, düşman ve baskıcı olarak algıladığımız kişilere parmağımızı doğrultuyoruz. Korku ve şaşkınlık içinde hesap sormak için “öteki”ni arıyoruz. Batı ve Doğu dünyaları, Amerika Birleşik Devletleri ve Ortadoğu arasında sık sık seyahat eden biri olarak, işaret eden farklı parmaklar görüyorum. Ne zaman Ortadoğu’ya gitsem, her şeyin Amerika’nın suçu olduğunu duyuyorum. Tüm yıkımlar, devrimler, baskılar –hatta İŞİD bile– Amerika’nın kibrinden ve gücü istismar etmesinden kaynaklanıyor. İronik bir şekilde karşı yönde de aynısını duyuyorum: Amerikalılara göre, tüm bu terör, istikrarsızlık, korku ve insanların kitleler halinde yerinden yurdundan edilmesi *orada*, o Tanrı’nın unuttuğu uzak coğrafyalarda yaşayan “o diğer” insanların yoksunluğu ve yozlaşması yüzünden meydana geliyor.

Gerçekten de parmakla işaret edebileceğimiz birçok insan var. Trump’a ya da Berexit’e oy veren insanları gösterebiliriz ya da Katalonya veya Kürdistan’da referandumu oy verenleri. Suriye’de yaşanan kitlesel göçü ya da Rusya’nın istikrarı bozan gücünü gösterebiliriz. Ya da parmağımızı evimize daha yakın tutar, bizden farklı dinlere inanan ve ibadet edenleri, gelişimimize engel olan patronları ya da bize kötü davranan aile fertlerimizi gösterebiliriz.

Yapabiliriz, ama bu kitap bir buraya-nasıl-geldik ve bu kimin-suçu kitabı değil. Bu kitabın konusu “Şimdi ne olacak?” Mademki suçlamak için başkalarını işaret eden kişiler olduğumuzu gördük, bu keşmekeş konusunda ne yapacağız?

Her yaşam, her mekân, her kültür, her birey içinde iyiyi, kötüyü ve çirkini barındırır. Hepimizin bir hikâyesi var ve genellikle bu hikâye karmaşıktır. *Herhangi birini* kötilediğimizde ya da yücelttiğimizde, kendimizi resimden ayırıyor ve durumu aşırı basite indirgiyoruz. “Bütün Afgan erkekler zorbadır” ya da “Tüm Kanadalılar uzlaşmacıdır” diye düşündüğümüzde, “Tüm muhafazakârlar dar görüşlü ve zalim, tüm

liberaller açık fikirli ve dayanışmacı” dediğimizde bunu yapıyoruz. “Tüm erkek patronlar zorbadır ve kadın patronlar örnek alınmalıdır” dediğimizde bunu yapıyoruz. Bu genellemeler duruma uygun olabilir, bazılarında doğruluk payı da bulunabilir ama hepsi tamamen doğru olamaz. İyi ya da kötü dediğimizde, *bizim de* içimizde iyiyi, kötüyü ve çirkini taşıdığımızı unutuyoruz. Hepimizin bir hikâyesi olduğu gerçeğinden kopuyoruz. Biz hikâyelerimize dayanarak seçimler yapıyoruz.

Panik ve kafa karışıklığımızla başa çıkmanın yeni bir yolunu bulmalıyız. Hemen şimdi. Dünyamızdaki yanlışlardan bahsetmenin yanı sıra birbirimizle konuşmanın ve ayrımları aşmanın *yollarını* bulmalıyız. Batı’da, çoğumuz kendi filmimizin kahramanı olmak istiyoruz. Kendimizi iyinin tarafında, Wonder Woman ya da Örümcek Adam gibi iyileri ve doğruyu söyleyen tarafta görmek istiyoruz. Asil bir emel ama resmin bütününe bazen kaçırıyoruz. Karşı taraf için nelerin tehlikede olduğunu gözden kaçırıyoruz. Ve kesinlikle bu konudaki payımızı anlamıyoruz. Biz iyi insanlar, masum, yardımsever kişiler olarak bu ayrımı ve kargaşayı teşvik edecek neler yaptık acaba?

Bu bozuk çağı düşünmenin bir yolu olmalı. “Öteki” diye gördüklerimizle, farklı olduklarını düşündüklerimizle ve eylemlerini kavramakta güçlük çektiklerimizle bağ kurmak için yeni bir lisana ihtiyacımız var. İyilik yapma dürtümüzü alıp en iyi şekilde kullanıma açmalıyız. Çünkü hayatlarımızın tüm küçük açılarında –evliliğimiz ve ailemizde, işimiz ve sosyal yaşamımızda, geçmiş eylemlerimiz ve şimdiki değerlerimiz konusunda– kahraman olmanın ne anlama geldiğini öğrenemediğimiz sürece, düşlerimizde canlandırdığımız o kahraman olamayacağız. Eğer sadece büyük hikâyeler ve büyük travmalardan söz edersek, kendi hikâyemizi ve kendi gölgemizi içimizde saklı tutabiliriz. Tepkiselliğimiz ve bu-

nu kendimize hak görmemiz daha fazla ayrımcılık, kargaşa, öfke ve kin getirecek.

Derken *biz* kutuplaştıran taraf oluyoruz. Biz parmakla “düşmanı” işaret ettiğimiz anda, düşman yaratıyoruz.

Gerçek değişim, kendi tecrübelerimize sahip çıkmamızla başlıyor. Bunun anlamı, kendi içimizdeki iyi, kötü ve çirkin olan her şeye sahip çıkmak demektir – bizi güzel yapan şeylere de tabii. Duygularımızın ve hayallerimizin karmaşıklığına sahip çıkmak, attığımız yanlış adımları ve başımıza gelen talihsizlikleri de kabul etmek demektir. Kasıtlı olmak, eylemlerimizin bilincinde olmaktır. Böylece hayatımızı entellektüelleştirmemiş oluruz. Olayları yalnızca *düşünmekten* kaynaklanan dar basitlikle değil, onlara *tepki göstermekle* işlemiş oluyoruz.

Ondan sonra, kendi bilinen benliğimizin derinliklerinden konuşuruz. Yaşadığımız tecrübelerin olgunluğu sayesinde ayaklarımız yere basar. Başkaları tarafından manipüle edilmeyiz, taşıdığımız ancak yüzleşmeye dayanamadığımız gölgelerimiz kimsenin oyuncağı olamaz.

Bazen kendi yaşadıklarımızı ve başkalarının başından geçenleri paylaşmak bana çok zor geliyor; ancak kendime, size, yaşadığımız dünyaya karşı özgün kalabilmemin tek yolu bu. İçe doğru yapılan bir yolculuk bu, cesurların yolculuğu, dönüşüm yolculuğu. Yalan söylemeyeceğim: çok engebeli bir yol. Fakat şahsen edindiğimiz mutlak özgürlük ve toplumun iyiliğine yapacağımız katkı uğruna her anına değer.

İşte tam da bu duygularla, bu coşkuyla, bu kitapta kendi hikâyemi ve deneyimlerimi, aynı zamanda kendi hakikatleriyle burun buruna gelen pek çoklarının hikâyelerini ve deneyimlerini paylaştım. Bu hikâyeleri açık açık paylaşarak kendileriyle bağ kurma ihtiyacı duyan diğerlerinin yolunu da aydınlatmış olmayı umuyorum. Hiçbir değeri, içsel anlamda kavramadığımız sürece, dışımızdan konuşmamız mümkün değil.

Dünyayı değiştirmek istiyorsak, önce kendimizden başlamalıyız. Özgürlüğün yolu budur.

Etkileyici bir yaşamöyküsü var Zainab Salbi'nin. Saddam Hüseyin'in özel pilotunun kızı olarak Irak'ta büyüdü, daha 19 yaşındayken tanımadığı bir adamla evlendirilip Amerika'ya gitmek zorunda kaldı, üç ay süren evliliği bitince hiç bilmediği bu ülkede yaşamayı öğrendi ve sonunda tüm dünyanın tanıdığı bir insan hakları savunucusu oldu.

Kurucusu ve başkanlığını yaptığı Women for Women International'la savaşın parçaladığı ülkelerde binlerce kadına ulaştı, binlerce kadının hayatını değiştirdi. Ve bir noktada, dünyayı iyileştirmek için çıktığı bu yolda, artık kendi gölgeleriyle de yüzleşmesi gerektiğini fark etti.

Özgürlük İçimizde Başlar, bu cesur yolculuğun hikâyesi...

Gerçek bir ruhsal arayışta nihayetinde insanın kendi içine bakması gerekir. Zainab Salbi *Özgürlük İçimizde Başlar*'da bunu büyük bir cesaretle yapıyor.

— Alice Walker

Mevlânâ'nın dediği gibi: "Kapı açık olduğu halde neden hapisanede durmaya devam ediyorsun?" Zainab'ın kitabı kendi varoluşunuzun güzelliğine kalp gözünüzü açacak.

— Deepak Chopra

Salbi'nin yazdıkları yüreklerimizi iyileştiriyor.

— Elif Şafak

Çeviren: Bige Turan Zourbakis

